

DOMATES

Temmuz 2020

Dünya Domates Verileri (bin ton)

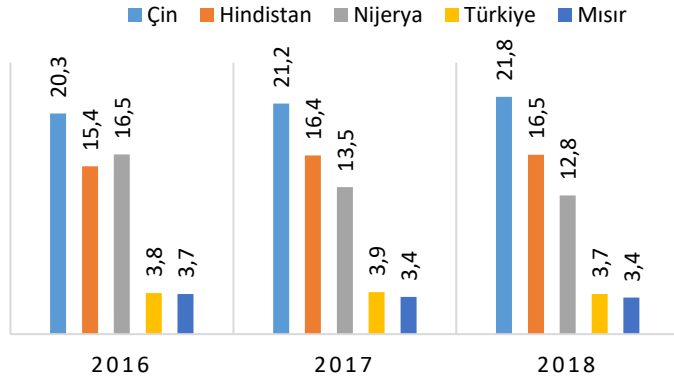
	2015	2016	2017	2018	2019	Değişim (%) ²
Alan (bin ha)	4.799	5.013	4.846	4.762	-	-1,7
Verim (ton/ha)	36,83	35,53	37,33	38,26	-	2,5
Üretim	176.823	178.158	180.945	182.256	-	0,7
İthalat	7.663	7.773	7.465	8.019	7.188 ¹	-10,4
İhracat	7.944	8.370	7.993	8.380	7.654 ¹	-8,7

Kaynak: FAO (Erişim: 24.06.2020), ¹/ UN-Comtrade (Erişim: 13.07.2020), ²/Verisi bulunan son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

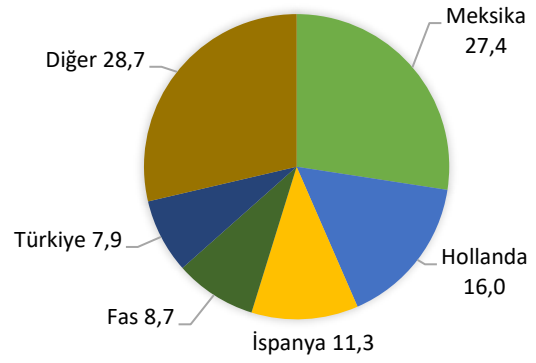
Domates, dünyada en çok üretilen, tüketilen ve ticarete konu olan tarım ürünlerinin başında gelmesi, insan beslenmesinde vazgeçilmez ürünlerden olması ve gıda sanayinde dondurulmuş, konserve, salça, ketçap, turşu gibi çok çeşitli kullanım alanlarına sahip olması nedeniyle önemli sebzelerin başında gelmektedir. FAO 2018 verilerine göre, 1,1 milyar ton olan dünya yaş sebze

üretiminde domates 182 milyon ton ile %16'lık paya sahiptir. Dünya domates üretiminde 2018 yılı itibarıyla 61,6 milyon tonluk üretim ile Çin ilk sırada, 19,3 milyon tonluk üretimi ile Hindistan ikinci, ABD 12,6 milyon ton ile üçüncü ve 12,2 milyon tonluk üretimi ile Türkiye dördüncü sırada yer almaktadır. Dünyada lider konumda olan Çin, toplam dünya domates üretiminin %34'lük kısmını karşılamaktadır.

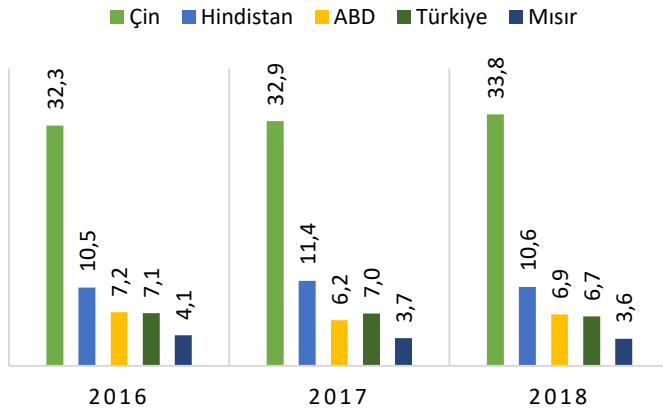
Domates ekim alanında önemli ülkeler (%)

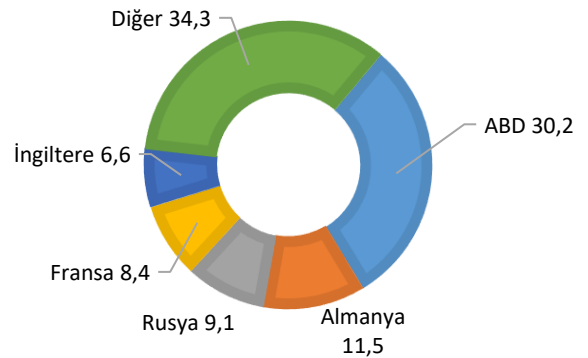
Ülkelere göre dünya domates ihracatı (2019, %)

Domates üretiminde önemli ülkeler (%)

Ülkelere göre dünya domates ithalatı (2019, %)

UN-Comtrade'in dünya domates ticaretine yönelik 2019 yılı verilerine göre dünya domates ihracatında Meksika birinci sırada yer alırken Hollanda ikinci, İspanya ise üçüncü sırada yer almaktadır. Beşinci sırada yer alan Türkiye'nin 2019 yılında ihracattaki payı ise 525 bin tondan %1 artarak 535 bin tona yükselmiştir. Dünya domates ithalatında ise 1,8 milyon ton ithalat ile ABD tek başına %30,2'lik bir pay ile

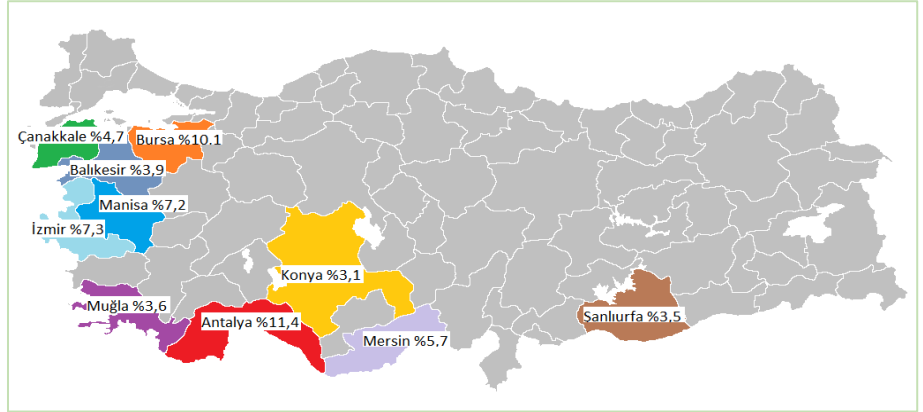
birinci sırada yer alırken, 708 bin tonluk ithalatıyla Almanya ikinci sırada, 558 bin tonluk ithalatıyla Rusya ise üçüncü sırada yer almıştır. Türkiye'nin ithalatı ise önceki yıla oranla %16 artarak 1041 tondan 1210 tona yükselmiştir. Domates ithalat miktarında dünya sıralamasında önemli bir yer almayan Türkiye ihracat miktarındaki payı ile dünyada beşinci sırada yer almaktadır.

Türkiye Domates Verileri (bin ton)

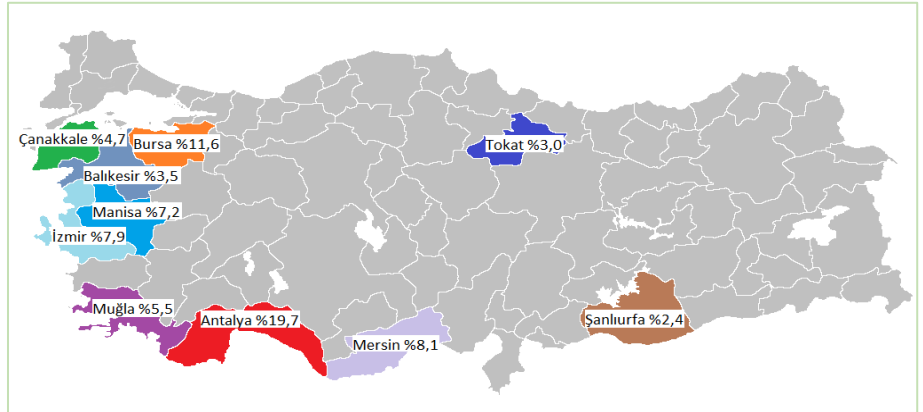
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	Değişim (%) ¹
Üretim	11.820	12.615	12.600	12.750	12.150	-4,7
Tüketim	9.285	9.340	9.284	9.443	9.013	-4,6
İthalat	9,7	10,9	10,4	11,2	34,8	210,7
İhracat	1.127	1.195	1.246	1.205	1.155	-4,1
Kişi Başına Tüketim (kg)	119,5	118,6	116,3	116,9	109,9	-6,0

Kaynak: TÜİK (Erişim: 25.06.2020), ¹/Son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

Domates ekim alanları: Türkiye domates ekim alanları incelendiğinde 2019 yılında Türkiye domates ekim alanlarında %11,4'lük paya sahip olan Antalya 197 bin da ile birinci sırada yer alırken, Bursa 175 bin da ile ikinci, İzmir ise 126 bin da ile üçüncü sırada yer almaktadır. Domates ekim alanları 2019 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %2,3 artarak 1,73 milyon da olmuştur. Toplam ekim alanının %16,8'i örtü altı üretim alanıdır.

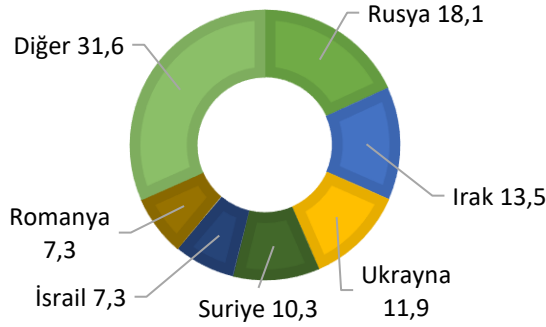
Domates üretimi: 2019 yılında Antalya 2,53 milyon ton domates üretim ile birinci sırada yer alırken, Bursa 1,49 milyon ton ile ikinci, Mersin ise 1,04 milyon ton ile üçüncü sırada yer almaktadır. TÜİK bitkisel üretim istatistiklerine göre 2019 yılı domates üretimi bir önceki yıla göre %5,7 artış göstermiştir. 2018 yılında 12,15 milyon ton olan domates üretimi 2019 yılında 12,84 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin %31,8'i örtü altında yapılmıştır.

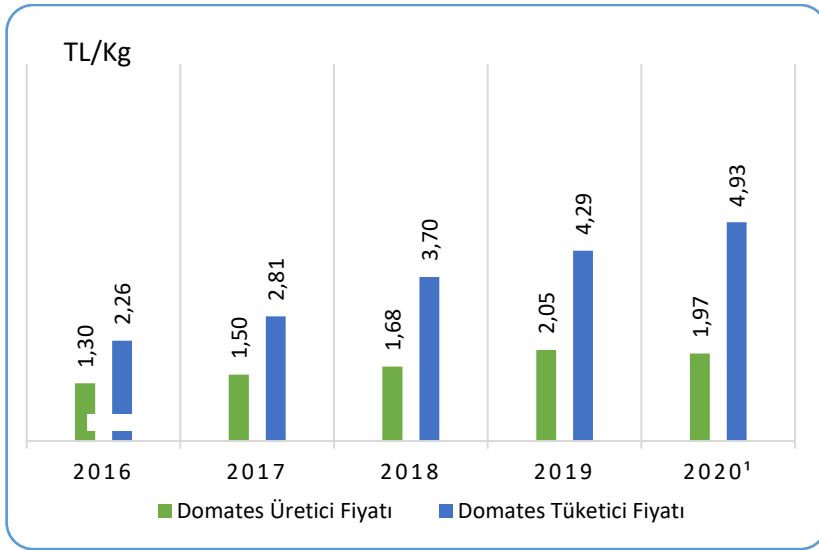
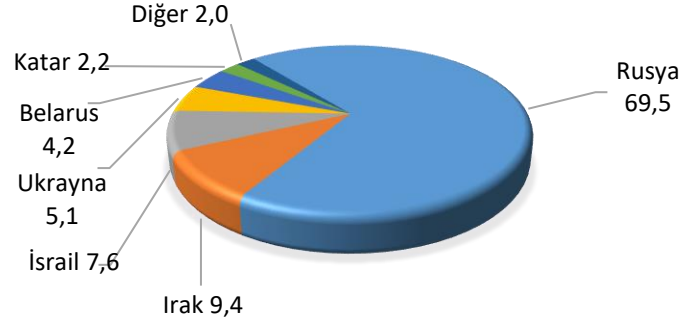
Türkiye'de Domates Dış Ticareti: Dünya domates ihracatında beşinci sırada yer alan Türkiye 2020 yılının 6 aylık verisine göre 260 bin tonluk ihracatın %65'ini Rusya, Ukrayna, Romanya, Suriye ve Irak'ın yer aldığı beş ülkeye, yaklaşık 90 bin tonluk domates ihracatının ise %30'unu Bulgaristan ve Belarus'a yapmıştır. Domates dış ticarete taze ve işlenmiş olarak değerlendirilen ürünler arasındadır. Dondurulmuş, kurutulmuş, konserve edilmiş ve salça olarak dış ticareti yapılmaktadır.

Türkiye domates ithalat miktarı açısından dünya sıralamasında önemli bir yer almamaktadır.

Türkiye'nin domates ihracatında önemli ülkeler (2019, %)

Türkiye'nin domates ithalatı yaptığı ülkeler (2019, %)

¹/2020 yılı fiyatları ilk altı ayın ortalamasıdır.

2020 yılı Haziran ayında 1,92 TL/kg olan üretici fiyatı bir önceki aya göre %2,1 artış gösterirken, önceki yılın aynı ayına göre %17,1 artmıştır.

2020 yılı Haziran ayında 3,48 TL/kg olan tüketici fiyatı bir önceki aya göre %23,8 azalmış, bir önceki yılın aynı ayına göre de %32,3 artmıştır.

2020 yılı ilk altı aylık üretici fiyatı ortalaması 1,97 TL/kg iken 2020 yılı ilk altı aylık tüketici fiyatı ortalaması 4,93 TL/kg 'dır.

Türkiye'de Domates Destekleme Politikaları: 2019 yılı çiftçi kayıt sistemine dahil olan üreticilere alan bazlı olarak mazot desteği 15 TL/da, gübre desteği 4 TL/da, iyi tarım uygulamaları desteği, bireysel iyi tarım uygulamaları sertifikasına sahip açıkta üretim yapan üreticiler için 50 TL/da, organik tarım desteği 1. Kategori ürünler arasında yer alan domates için, bireysel ürün sertifikasına sahip üreticiler için 70 TL/da ve bitkisel üretim yapan küçük aile işletmesi desteği ise 100 TL/da olarak belirlenmiştir.

Domates yetiştiriciliği için üreticiye verilen tarımsal desteklere bakıldığında, verilen toplam desteğin 2015 yılından 2019 yılına kadar yaklaşık %29 arttığı görülmüştür. 2019 yılında verilen desteklere bakıldığında mazot desteği en büyük payı almaktadır. 2016 yılında toprak analiz desteği verilmemekle birlikte, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında 50 dekar ve üzeri tarım arazilerinde toprak analiz desteği, her 50 dekar arazi için analiz başına 40 lira olarak verilmiştir.

Yıllar	Verilen Destek (TL/kg)			
	Toprak Analizi	Gübre	Mazot	Toplam
2015	0,004	0,01	0,007	0,021
2016	-	0,016		0,016
2017	0,001	0,006	0,013	0,019
2018	0,001	0,006	0,014	0,021
2019	0,001	0,005	0,020	0,027

Kaynak: TOB, TEPGE Hesaplamaları

	2015	2016	2017	2018	2019
Domates Fiyatı (TL/kg)	1,44	1,30	1,50	1,68	2,05
Destek (TL/kg)	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03
Domates Fiyatı + Destek (TL/kg)	1,46	1,32	1,52	2,10	2,08
Gübre Fiyatı (TL/kg) (a. Sülfat %21)	0,68	0,64	0,71	1,01	1,22
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	3,85	4,69	5,78	6,43
1 kg domates ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Domates/Gübre	2,12	2,03	2,11	1,66	1,68
Domates + Destek/Gübre	2,15	2,06	2,14	2,08	1,70
Domates/Mazot	0,37	0,34	0,32	0,29	0,32
Domates + Destek/Mazot	0,38	0,34	0,32	0,36	0,32

Kaynak: TÜİK, TOB verilerinden TEPGE hesaplamaları

Domates Girdi Pariteleri

2015 yılına göre 2019 yılında domates üretici fiyatı %42, gübre fiyatı %79, mazot fiyatı ise %67 oranında artmıştır. 2015 yılında 1 kg domates ile 2,12 kg gübre, 0,37 lt mazot alınabiliyor iken, 2019 yılında girdi fiyatlarındaki artışa bağlı olarak 1 kg domates ile 1,68 kg gübre, 0,32 lt mazot alınabilmektedir. Böylece son 5 yıl içerisinde 1 kg domates ile alınabilecek gübre miktarında %20,8, mazot miktarında %13,5 oranında azalma görülmektedir. Üretici fiyatına desteklerin de ilave edilmesiyle beraber 2019 yılında 1 kg domates ile 1,68 kg gübre, 0,32 lt mazot alınabilmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Ülkemizde yetiştirilen sebzeler içerisinde en fazla üretimi yapılan sebze domatestir. Beslenme açısından önemli bir sebze türü olan domates tek başına sebze üretiminin %41'ini oluşturarak sebze tarımında ilk sırayı almakta, açıkta ve örtü altında yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Türkiye'de domates üretiminde en önemli üretici bölgeler sırasıyla Akdeniz, Ege ve Marmara'dır. Bu üç bölge toplam üretimin %68'ini karşılamaktadır. Türkiye domates üretiminde Akdeniz Bölgesi'nin payı ise %28'dir. Üretim miktarı uzun yıllardan beri artış eğilimindedir. Bu durumu domates üretiminin 2001'de 8,5 milyon ton kadar iken 2019'da %50 civarında artarak 12,84 milyon tona yükselmiş olması teyit etmektedir. Türkiye'de üretilen domatesin 8,8 milyon tonu sofralık, 4 milyon tonu ise salçalık üretimi içermektedir.

Örtü altı sebze yetiştiriciliği, birim alandan yüksek verim ve gelir elde edilmesi ve aynı zamanda bitkisel üretimi yılın her mevsimine yayarak yıl içerisinde düzenli bir iş gücü kullanımı sağlaması nedeniyle tarım sektörümüz içerisinde önemli bir yere sahiptir. Örtü altı sebze yetiştiriciliğinde ilk sırada domates bulunmaktadır. Kişi başına domates tüketim miktarı son yıllarda 109-120 kg/yıl olarak değişkenlik göstermiş ve 2018 yılında ise 109,9 kg/yıl olarak

belirlenmiştir. 2005 yılında 250 bin ton olan domates ihracatı, yıldan yıla değişmekle birlikte bir artış eğilimi göstererek 2019 yılında 535 bin ton ile iki katından fazla artmıştır. İşlenmiş olarak ise 2019 yılında 168 bin ton civarında ürün ihraç edilmiştir.

Covid-19 pandemi sürecinde de Tarım ve Orman Bakanlığı önderliğinde özel izinle domates üretimine devam edilmiş ve devam eden süreçte domates hasadına başlanmıştır.

Ayrıca yaşanan mildiyö hastalığı nedeniyle üretim olumsuz etkilenmekte olup bu durumun üretim kayıplarına neden olacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte TÜİK Bitkisel Üretim 1. Tahminine göre 2020 yılı domates üretiminin %1,9 oranında artışla 13,1 milyon ton olarak gerçekleşeceği beklenmektedir.

Domates üretim, ihracat ve rekabet bakımından avantajlı bir sebzedir. Bu avantajın sürdürülebilir olması önemlidir. Bu nedenle domates üretiminin her aşamasında ulusal ve uluslararası pazarların standartlarını karşılamak için modern tekniklere yer verilmeli; taze olarak dış ticareti yanında katma değeri yüksek domatesten elde edilen mamul ürünler teşvik edilmelidir.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta TC Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: Melike ÖZCAN, melike.ozcan@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833